

**Libris**.RO

Respect pentru oameni și cărți

Ioan Budai-Deleanu

**Viziunile lui Parpangel  
sau  
Țiganiada**

Ediție, versiune modernizată, introducere, postfață și note de  
Cristian Bădiliță

Comentariu grafic de  
Marian Zidaru



**EDITURA VREMEA  
BUCUREȘTI  
2018**

## Cuprins

Ioan Budai-Deleanu (1760-1820) sau geniul greco-catolic românesc .....	5
Notă asupra volumului.....	13
Precum în cer așa și pe pământ. Trecerea în revistă a cetelor țigănești .....	15
Răpirea Romicăi. Pădurea fermecată .....	58
Povestea Ilenii și a lui Arghin.....	76
Războiul sfânt al lui Vlad Țepeș: Crucea împotriva Semilunii.....	86
Răzbunarea lui Vlad .....	107
Argineanu și Parpangel. Cele două izvoare fermecate .....	121
Satana cade în melancolie. Sfatul diavolilor .....	131
Vlad năvălește în tabăra lui Mahomed .....	159
Faimoasa bătălie a Țiganilor cu o turmă de porci .....	181
Satana intră la mănăstire.....	201

Viziunile lui Parpangel. Iadul, raiul și cele trei fete de împărat.....	213
Elogiul monarhiei.....	243
Păruiala țiganilor între ei .....	260
Testamentul lui Romândor.....	290
Parpangel ca simbol național .....	299

(cântul I)

Argument

*Cum Vlad-Vodă pe țigani înarmează;  
Asupra lor Urgia întărâtă  
Pe Satana, ce rău le urează.  
Iar apoi, luându-și pe drum pită,  
De la Flămânda pleacă voioasa  
Țigănime către Inimoasa.*

Muză ce lui Homer odinioară  
Îi cântași *Batrachomiomachia*<sup>1</sup>,  
Cântă și mie, fii bunișoară,  
Toate câte făcu țigănia<sup>2</sup>  
Când Vlad-Vodă<sup>3</sup> îi dădu slobozie<sup>4</sup>,  
Arme și locuri de moșie,

*Păn Vlad Vodă pe țigani armează,  
Asupra lor Urgia-întărâtă  
Pe Sătana, ce rău le urează,  
Întracea luându-ș' de drum pită,  
De la Flămânda pleacă voioasa  
Țigănimea drept cătră-Inimoasa.*

1

Musă ce lui Omir odinioară  
Cântași *Vatrahomiomahia*,  
Cântă și mie, fii bunișoară,  
Toate câte făcu țigănia,  
Când Vlad Vodă-ii dede slobozie,  
Arme ș-olaturi de moșie,



Cum țiganiii vrură să-și aleagă  
Un Vodă în țară și-o stăpânie<sup>5</sup>,  
Cum, uitându-și de viața dragă,  
Luară armele cu vitejie,  
Ba chiar îndrăzniră a se bate  
Cu murgeștile<sup>6</sup> păgâne<sup>7</sup> gloate,

Cum, apoi, printr-o gâlceavă-amară –  
Căci nu se înțelegeau dimpreună –  
Toți, care-ncotro, fuga luară  
Lăsându-și țară, Vodă și cunună.  
Însă toate acestea se făcură  
Printr-o demonică amăgitură<sup>8</sup>.

Fiindcă, deși cel fără asemănare,  
Cel mai rău duh din toate, Satana,  
Pururi în iad lăcașul își are –  
Focului nestins fiindu-i hrana –  
Totuși, pe furiș câteodată,  
Răzvrătind lumea, el se desfată.

2

Cum țiganiii vrură să-și aleagă,  
Un vodă-în țară ș-o stăpânie,  
Cum, uitându-și de viața dragă,  
Arme prinsără cu vitejie,  
Ba-în urmă-îndrăzniră ș-a să bate  
Cu murgeștile păgâne gloate,

3

Cum apoi, prin o gâlceavă-amară  
(Căci nu să nărăvea depreună),  
Toți cari-încătrò fuga luară  
Lăsându-și țară vodă și corună.  
Însă toate-aceste se făcură  
Prin dimoneasca amegitură,

4

Că, măcar cel fără-asămănare  
Mai rău duh dintru toate, Sătana,  
Purure-în iad lăcașul său are,  
Focului nestins fiind el hrana,  
Dar' totuș', pe furiș', câteodată,  
Răzvrătind lumea, el se desfată.

Iar' de-astă dată-l întărâtase  
Urgia, precum spun, blestemată  
Care, văzând cu securi și baroase,  
Țigănimea noastră înarmată  
Cu orice preț hotărî s-o sfâșie,  
Vrajbă în ea băgând și dușmănie.

O! Tu, hârtie mult răbdătoare  
Care pe spate-ți, cu voie bună,  
Toată înțelepciunea de sub soare  
Și nebunia porți împreună,  
Poartă și aceste stihuri ale mele  
Cum ți le dau – și bune și rele.

Apoi zică cine câte știe,  
Eu cu mândrul Solomon voi zice:  
Toate-s deșarte și nebunie<sup>9</sup>,  
Numai acela este ferice  
Care pe sine-a se cunoaște-ncepe  
Și firea lucrurilor pricepe.

5

Iar' de-astă dată-l întărâtase  
Urgia (precum spun) blăstămată  
Ce văzând cu săcuri și baroase  
Pe țigănimea noastră-înarmată,  
În tot chipul hotărî s-o strice,  
Vrajbă-întru dânsa-aducând și price.

6

O! tu, hârtie mult răbdătoare  
Care pe spate-ți, cu voie bună,  
Toată-înțelepția de supt soare  
Și nebunia porți împreună,  
Poartă ș-aceste stihuri a mele,  
Cum ți le dau, și bune și rele.

7

Apoi zică cine câte știe,  
Eu cu mândru Solomon oi zice:  
Toate-s deșerte și nebunie!...  
Căci numa de-acel este ferice  
Care pe sine-a cunoaște-începe.  
Și firea lucrurilor pricepe.

De la miază-noapte mai departe,  
Sus, în văzduhul întunecos,  
Este un loc – precum scrie la carte –  
Căruia filozofii îi zic haós,  
Unde neîncetată bătălie  
Face stihie cu stihie...

O zână rea țara stăpânește,  
Ce nu suferă niciun bine,  
Pe toate le strică, le dezunește,  
Pe toate le sfarmă, spulberă ce-i vine  
La îndemână: Urgia<sup>10</sup> se cheamă,  
Rea prăsilă de tată și mamă.

De-acolo, privind corbiș<sup>11</sup> la toate,  
Urgia văzu-acele păcătoase  
Gloate țigănești înarmate  
Cu securi, ciocane și baroase;  
Pricepând dar ce va să fie  
Mai că nu leșină<sup>12</sup> de mânie!

8

Dela miază noapte mai departe,  
Sus, în văzduhul întunecos,  
Este-un loc (precum scrie la carte)  
Cărui zic filosofii haòs,  
Unde neîncetata bătălie  
Face-asupra stihii stihie!...

9

O zână rea țara stăpânește,  
Carea nu suferă nice-un bine,  
Ci toate strică și desunește,  
Toate sfarmă, spulbără ce-i vine  
Înainte, ș-Urgie să chiamă,  
Rea prăsilă de tată și mamă.

10

De-acolò privind corbiș' la toate,  
Urgia văzu pe ticăloase  
Gloatele țigănești înarmate  
Cu săcuri, ciocane și baroase;  
Precepând apòi ce va să fie,  
Mai că nu leșină de mânie!...

Căci nu rabdă, potrivnică zână,  
Ca buna rânduială oamenii s-o păzească  
Și, temându-se foarte să nu vină  
La o rânduială gloata țigănească,  
Gândi cum mintea să le-o strămute;  
Și-ndată, iacă, se scoală iute

Pe aripi învolburate de furtună  
Încălecând, la iad pogoară.  
Pe unde trece fulgeră, tună,  
Spulberă tot, frânge și doboară.  
Chiar și pe diavoli îi prinse mirare  
De năpraznă-așa iute și mare.

Și cum stătu fără sfială  
Înaintea negrei măriei-sale,  
Satana, ce cu multă fală  
Stăpânește a tăratarului vale,  
Ridicându-și sprânceana semeață  
Îi zise aceluia, amenințând, în față:

11

Căci nu rabdă năsâlnica zână  
Ca rînd bun oamenii să păzască,  
Și temându-să ca să nu vină  
La cevaș' rînd gloata țigănească,  
Gândi cum sfaturi să le strămută;  
Ș'indată, iaca, să scoală iute;

12

Pe arepi de volburi cu fortună  
Încălecând, la iad să pogoară.  
Pe-unde mîergere, fîlgeră, tîună,  
Toate spulberă, frînge ș-oboară.  
Însuș' pe diavoli prinsă mirare  
De năpraznă-așa iute și mare.

13

Iar' deacă stete fără sfială  
Naintea negrii măriei-sale  
Sătanei ce cu multă pofală  
Stăpânește-a tatarului vale,  
Rădicând ia sprinceana sumeață,  
Zisă-amenințând celui în față:

19



„Satano, de nu mi-ai fi părinte

Și de n-aș fi întâi-născută ție –

Când căzuși din cer, dacă ții minte,

Mă avu cu tine oarba Zavistie –

Nepăsându-mi că aici stăpân ești

Aș vorbi cu tine să mă pomenești...

14

„Sătano, de nu mi-ai fi părinte

Și de n-aș fi-întii născută ție

(Când căzuși din ceriu, dacă ții minte,

Mă-avu cu tine-oarba Zavistie!),

Necăutând că-aceasta-i a ta țară,

Aș grăi cu tine-almintre doară.

15

Unde-s duhul, inima ne'nfrântă

Ale-acelui mândru Luceafăr care

N-a pregetat și cu cea mai sfântă

Lumină-n cer viețuitoare

S-a războit odată!?

Ce nepăsare te ține-acum, o, tată?

Unde-i duhul și-inima nefrântă

Acelui mândru Luceafăr care

Nu să-îndoi și pre cea mai sfântă

Lumină-în ceriu viețuitoare

A să scula cu războiu, odată!

Ce negrijă-acum te ține,-o tată?

16

Tu șezi aici fără nicio teamă.

Adevărat! Dar, sus, ce se face

Pe lume, nu știi sau nu bagi de seamă.

Nu vezi ce năpraznă vine-ncoace

Peste iadul tău? Ieși numai, afară,

Și-o să-ți vezi propria ocară.

Tu șezi aici, fără nice-o teamă,

Adevărat! Dar sus ce să face,

Pe lume, nu știi sau nu bagi samă.

Nu vezi ce năpraznă vine-încoace

Pe iadul tău? Eși numai, afară,

Ș-însuș' a ta vedea-vei ocară!...

17

Până și sărmanii țigani caută  
Să se pună în rânduială,  
Părăsindu-și ciocane, lăută<sup>13</sup>  
Și, înarmați, asupra lui Mahomed se scoală.  
Îi văzui ținând sfat să-l ajute  
Pe Vlad, în toate chipurile plăcute.

18

Singur acel Vlad, de-l lași în pace,  
Gata-i a prăpădi păgânimea...  
Și-atunci iadul tău ce va face?  
Unde-ți va fi slava și mărimea<sup>14</sup>  
De-a fi născocit legea mahomedană?  
Înțelesu-m-ai acum, Satană?"

19

Acestea zicând, precum curcanul  
Întărâtat se umflă și, iată!,  
Fierea toată și, turbat, catranul  
În tăică-su vărsă sluta fată;  
Iar el, mai nu plesni de mânie  
Și-abia cât putu zice: „Vai mie!”

Încă și țiganii mișei caută  
Ca să să puie la rânduială,  
Părăsându-și ciocane și laută  
Și-întrarmați pe Mahomèt să scoală.  
Îi văzui sfătuind cum să-ajute  
Lui Vlad, în toate chipuri plăcute.

Sângur acel Vlad, de-l lași în pace,  
Gata-i a prăpădi păgânimea...  
Ș-atuncia iadul tău ce va face?  
Unde-ți va fi slava și mărimea  
Că-ai scornit legea mahometană?  
Înțalesu-m-ai acum, Sătană!..."

Aceste zicând, ca și curcanul  
Întărâtat să gânfă și iată!  
Toată fierea și turbat cătranul  
În tată-său varsă sluta fată;  
Iar' el, mai nu plesni de mânie  
Ș-abea cât putu zice: „O mie!..."

21

Și mai răsuflând: „Fiică iubită!

După vorbe te recunosc adevărată

Prăsilă a mea: dar fii liniștită,

Acuș vei vedea că al tău tată

E tot acela care-odinioară

Vru pe Cel înalt din cer să-l doboare!”

Urgia se întoarce îndată,

Iar Satana, iute ca vântul –

Sau din arc slobozita săgeată –

Străbătând curmeziș pământul

Ieși în lumea de sus, afară,

În chip de fum cu vânătă pară.

Iar după ce pământeasca boare

O inspiră puținel în sine,

Făcându-i-se un pic răcoare,

Socoti cum ar face mai bine

Ca, nevăzut, pe toate să le vază

Pe unde-ajunge a soarelui rază,

20

Și mai răsuflând: „Fiică iubită!

Pe-aceasta te cunosc adevărată

Prăсила mea: dar' fii odihnită:

Acuș vei vedea că al tău tată

Tot acel e, care-odinioară

Vru pe Cel înalt din ceriu s-oboară!...”

21

Urgia de-aci să-întoarsă-îndată,

Iară Sătana, iute ca vântul

Sau din arc slobozita săgeată,

Pătrunzând în curmeziș pământul

Ieși la lumea de sus, afară,

În chip de fum cu vânătă pară.

22

Iar' după ce pământească boare

Răsuflă puținel întru sine

Și cevaș' i să făcu răcoare,

Socoti cum ar face mai bine

Ca nevăzut el toate să vază

Pe unde-ajunge-a soarelui rază,



Știind el foarte bine că-n afară  
De ceata îngerească pânditoare,  
Ce-mprejurul întregii lumi zboară,  
Sânt' Ilie prorocul încă are  
Asupra lui pază foarte bună  
Și unde-l zărește acolo-l detună<sup>15</sup>.

Din aste cuvioase pricine  
Mult timp nehotărât nu rămase,  
Ci, preschimbându-se în corb<sup>16</sup> pe sine,  
Se băgă într-o negură deasă  
Și se ridică pe aripi ușoare  
Până la nouri, aproape de soare.

Cum vulturul, silit de foame,  
Împrejur, pretutindeni zboară,  
Câmpuri, păduri și grădini cu poame  
Străbătând cu vederea, ca doară  
Va zări stârvuri și mortăciune,  
Sau ceva vrednic de vânăciune<sup>17</sup>,

23

Știind el foarte bine că-afară  
De ceata-îngerească pânditoare  
Ce pregiur a toată lumea zboară,  
Sânt Ilie prorocul încă-are  
Asupra lui pază foarte bună  
Ș'unde-l zărește,-acolea-l detună.

24

Din ceste cuvioase pricine  
Mult nehotărât el nu rămasă,  
Ci formă de corb luând pe sine,  
Să băgă-într-o negură prea deasă  
Și să rădică-în aripi ușoare  
Pân la nuòri, aproape de soare.

25

Cum vulturul silit de foame,  
Împregiur, pretutindene zboară,  
Câmpuri, păduri și grădini cu poame  
Străbătând cu vederea, ca doară  
Va zări stârvuri și mortăciune  
Sau ceva vrednic de vânăciune,

23



Așa Satana, cu fața viclenită,  
Se uită de sus, nevăzut de nime',  
Și zărește totul într-o clipită,  
De la Ocean până la Tătărime<sup>18</sup>;  
Vede toți mâncătorii de pâine<sup>19</sup>,  
Dar și pe cei cu cap de câine<sup>20</sup>.

De-acolo vede, nenumărată,  
Oastea lui Mahomet cum vine  
Să robească Muntenia toată;  
Și, văzând, se bucură-n sine  
Hotărând pe păgâni să-i ajute  
În toate chipurile știute.

Vede și tabăra țigănească  
Între Alba<sup>21</sup> și Flămânda<sup>22</sup> adunată,  
Care, din poruncă domnească,  
Acum era și bine înarmată,  
Așteptând ultima poruncă:  
Încotro și pe unde să se ducă.

26

Așa Sătana cu fața viclenită  
Caută de sus, nevăzut de nime,  
Și zărește toate într-o clipită,  
Din Ochian până la Tătărime;  
Vede toți mâncătorii de pâine,  
Încă și pe cei cu cap de câne.

27

De-acolò vede nenumărată  
Oastea lui Mahomet cum vine,  
S'ò robească Muntenia toată;  
Și văzând să bucură-întru sine,  
Hotărând păgânilor s-ajute  
În toate chipurile știute.

28

Vede și tabăra țigănească,  
Între-Alba și Flămânda-adunată,  
Care, după porunca domnească,  
Acum era și-în arme-îmbrăcată,  
Așteptând cea de pe-urmă poruncă,  
Încătro și pre-unde să se ducă.